

NAM och det amerikanska århundradet

BENNY CARLSON

National Association of Manufacturers (NAM) är den under ett drygt århundrade förmodligen mest stridbara arbetsgivarorganisationen i USA. NAM:s motstånd mot fackföreningar och sociallagstiftning har ofta beskrivits som aggressiv vilket förefaller befogat med tanke på hur organisationens ledare i början av 1900-talet karakteriserade fackföreningsväsendet: "mobbvälde" (David Parry), "lejda gangsters" (James Van Cleave), "förrädare" (John Kirby), "laglösa organisationer" (George Pope) (Wiebe 1989, s 169).

Det hårdkokta tonläget framträder även i historieprofessorn vid Skidmore College i delstaten New York Jennifer Deltons gedigna NAM-historik *The Industrialists*. Organisationen blev med hennes ord "känd för sin ståndaktiga, emellanåt extrema konservatism, som kom till uttryck i dess passionerade försvar av 'fri företagsamhet' och ändlösa kamp mot fackföreningar och statlig reglering" (s 1). Delton granskar emellertid även myntets framsida: NAM "främjade internationell handel, uppmuntrade interkulturell förståelse och utbildning och välkomnade kvinnor och handikappade i arbetskraften"; NAM var inte bara konservativ utan "också framåtblickande, innovativ och progressiv – ungefär som kapitalismen själv" (s 2). Men naturligtvis fanns det företagare och arbetsgivarorganisationer som var betydligt mer progressiva (Carlson 2003).

Den amerikanska industrin präglades i slutet av 1800-talet av en mekanisering som medförde stora fasta kostnader och mördande konkurrens, vilket i

sin tur ledde till sammanslagningar och strävan till samverkan, rationalisering och planering. År 1895 möttes 600 industrialister i Cincinnati, Ohio, på initiativ av Thomas Egan, vd för ett företag som tillverkade maskiner för träbearbetning, i syfte att bilda en organisation som kunde tillvarata deras intressen. Sålunda bildades NAM med en medlemskår som dominerades av företagare från Mellanvästern och New England, de flesta republikaner.

Ökad utrikeshandel stod vid bildandet överst på dagordningen. NAM låg mer i linje med de frihandelsvänliga demokraterna än med sina politiska allierade, de protektionistiska republikanerna. Men eftersom det bland medlemmarna fanns ett utbrett motstånd mot allmänna tullsänkningar lobbade man för bilaterala handelsavtal. På 1920-talet blev NAM entusiastisk förespråkare av handel med det kommunistiska Sovjetunionen!

Kampen mot fackföreningar ingick inte i den ursprungliga målbilden men fick högsta prioritet 1902 när David Parry blev vd. Hans närmaste efterträdare fortsatte på den inslagna vägen. Delton summerar: "Medan dessa tidiga NAM-ledare kunde acceptera – och rent av omfamna – innovationer som ett centralbanksystem, kvinnor på arbetsplatsen, en byråkratisk-administrativ stat, oinskränkt invandring och en internationell kosmopolitanism, så kunde de inte acceptera fackföreningar som något annat än kriminella organisationer" (s 30).

Kampen mot facket, representerat av American Federation of Labor (AFL), fördes med fackets egna medel: organisering, förelägganden, lobbyverksamhet, propaganda. "Kampen mellan NAM och AFL var episk, på båda sidor uppfattad som en kamp om den amerikanska arbetsplatsen" (s 61). AFL, som under ledning av Samuel Gompers kämpade för att etablera *closed shop* (endast medlemmar av en viss fackförening får

RECENSION

Jennifer A Delton:
The Industrialists: How the National Association of Manufacturers Shaped American Capitalism, Princeton University Press, 2020, 342 sidor, ISBN 978-0-691-16786-2.

Benny Carlson är professor emeritus vid Ekonomisk-historiska institutionen, Ekonomihögskolan vid Lunds universitet.

anställas) och kollektivavtal, företrädde främst yrkesutbildade, vita, manliga arbetare. NAM betraktade fackföreningarna som truster och kämpade för *open shop*. Efter ett misslyckat och pinsamt försök att muta Gompers övergick man till andra metoder: "Föreningen skulle fortsätta sin kamp för *open shop* men den skulle lägga om sin arbetarpolitik från att sabotera fackföreningar till att professionalisera företagsledningen" (s 82).

Med Frederick Taylors *scientific management* väcktes löftet om ett mer harmoniskt och produktivt förhållande mellan arbetare och arbetsgivare. NAM försökte omstöpa sin kamp för *open shop* i denna riktning, vilket beredde väg för anställning av andra kategorier än yrkesutbildade vita män: kvinnor, handikappade, icke-vita. Första världskriget påskyndade denna utveckling. NAM pläderade för lika lön för män och kvinnor och öppnade karriärvägar för kvinnor i den egna organisationen. NAM ville inte heller begränsa invandringen och hamnade därmed på kollisionkurs med såväl AFL som det republikanska partiet. Under kriget började företagen utveckla egna fackföreningar, *shop committees* eller *company unions*. På 1920-talet ville vd:n John Edgerton hellre tala om NAM som en organisation med syfte att organisera och förbättra industrin än om kamp mot facket.

Under den stora depressionen bekämpade NAM:s "officerare" (*brass hats*) Roosevelts New Deal. De fann sig dock i National Industrial Recovery Act (NIRA) och dess paragraf 7(a) som stadgade fackföreningars rätt att sluta kollektivavtal eftersom de ansåg att företagsfacket uppfyllde lagens krav. När högsta domstolen ogiltigförklarade NIRA och Wagnerlagen kom i dess ställe innebar det en stor framgång för fackföreningarna. Däremot låg Roosevelts handelspolitik med bilaterala avtal i linje med NAM:s intressen. NAM:s medlemskår bestod av såväl protektionister,

inom t ex stål-, kemi- och textilindustrierna, som frihandelsvänliga multinationella företag med omfattande utländska direktinvesteringar.

Efter andra världskriget arbetade de moderata krafterna inom NAM för vad som kom att bli Taft-Hartley-lagen 1947. Lagen, som genomdrevs efter en stor strejkvåg åren 1945–46, innebar att företagen måste acceptera fackföreningar och kollektivavtal men olagligförklarade *closed shop* och begränsade fackens strejkrätt. Åsikterna om lagen gick naturligtvis isär. "Vad republikaner och NAM hade sett som en lagstiftning som 'jämnade ut' spelplanen såg fackföreningarna som en bestraffande och represiv 'slavarbetslag'" (s 157).

NAM backade upp den världsordning som reste sig ur askan efter världskriget – med t ex FN och Marshallplanen – men motsatte sig den internationella handelsorganisationen (ITO) som inte heller blev verklighet. När NAM 1953 lade fast en policy för gradvisa tull-sänkningar "bröt helvetet löst" (s 175) och kemijätten Monsanto lämnade organisationen.

År 1957 nådde NAM en topp i antalet medlemsföretag – 21 801 – och hade då 400 anställda. Ett problem var att tjänstemännen var mer "liberala" och pragmatiska än företagarna i ledningen. En stor del av medlemmarna bestod av konservativa republikaner från Mellanvästern och de hade inte mycket till övers för ledningsfilosofier à la Elton Mayo eller Peter Drucker eller för den liberalism som förknippades med Hayeks Mont Pelerin-sällskap. Flera av NAM:s ledare på 1950-talet – William Grede, Cola Parker och Ernest Swigert – var med och startade John Birch Society, en högerextrem organisation som anklagade president Eisenhower för att vara kommunist. Detta ledde till en *shake-up* och en ny ledning under Werner Gullander lyckades "modernisera NAM och omvandla vad pressen såg som bakåt-

blickande, nationalistiska tjurskallar till framåtblickande, marknadsorienterade internationalister” (s 209). Att NAM blivit politiskt rumsrent bekräftades när Kennedy som första president någonsin höll tal vid organisationens årsmöte 1961 och när Nixon 1969 valde en man från NAM, Maurice Stans, till handelsminister.

Svarta arbetare hade länge varit bricker i spelet mellan fack och arbetsgivare, fack som skyddade vita *insiders* och arbetsgivare som använde svarta *outsiders* för att bryta fackets makt. 1950- och 1960-talens medborgarrättsrörelse tvingade båda sidor till nytänkande och NAM började förespråka en positiv särbehandling (*affirmative action*) som syftade till att arbetsgivare skulle anställa arbetare från olika minoriteter i proportion till deras andel av den lokala befolkningen.

Reagan-åren, med skattesänkningar, avreglering och minskad fackföreningsmakt, borde ha varit en gyllene tid för NAM. Men avindustrialiseringen – som pågått sedan 1960-talet och som drevs på av NAM:s stöd åt frihandel – innebar tillsammans med en våg av företagsfusioner att organisationens medlemsbas krympte. Denna utveckling hade redan 1976 bidragit till diskussioner om en sammanslagning av NAM och den amerikanska handelskammaren, US Chamber of Commerce, vilken emellertid inte blev av. (I Sverige fördes motsvarande diskussion om sammanslagning av Industriförbundet och SAF och den genomfördes så småningom, 2001.)

NAM:s ledare på 1990-talet, Jerry Jasinski, var varken industrialist, företagare eller republikan. Däremot besatt han en energi som hjälpte NAM

att förbättra både anseende och medlemsiffror, bl a genom rekrytering av utlandsägda företag. Han ansåg att det behövdes en ny *shake-up* och förklarade att ”If it’s not broken, break it” (s 301). Det var dags för en permanent revolution, ett uttryck Delton förknippar med Lenin men som snarare kommer från Trotskij.

Var står då NAM i våra dagar? Donald Trumps budskap om tillverkningsindustrins återkomst som nyckeln till ”storhet” har naturligtvis gått hem i högkvarteret. Men Trumps nationalism och protektionism är inte lika lockande för de många företag som är beroende av komponenter från andra länder. Med Deltons slutord: ”Men ett ställe där man inte finner den nationalistiska agendan är dagens NAM, vars medlemmar har anpassat sig till den globala flödesekonomins (*supply chain*) möjligheter och utmaningar och inte vill se den rubbad” (s 316).

Allt som allt ger Deltons historik en nyanserad överblick av det amerikanska århundradet såsom det ter sig utifrån litteratur och arkivmaterial som speglar en arbetsgivarorganisation med ett rörelsemönster som en schackhäst mycket beroende på inbyggda motsättningar i medlemsbasen mellan progressiva och konservativa, frihandlare och protektionister. Ett sådant perspektiv är inte så vanligt men är naturligtvis viktigt för den som vill skaffa sig en allsidig världsbild.

REFERENSER

Carlson, B (2003), *Amerikansk välfärdskapitalism och social ingenjörskonst*, SNS Förlag, Stockholm.

Wiebe, R (1989), *Businessmen and Reform*, Elephant Paperbacks, Chicago.